

Gemeente van Christus,

Thuiswerken: het is het nieuwe werken geworden. Bij ons thuis - we zijn meestal met z'n drieën – heeft iedereen inmiddels een vaste werkplek gevonden in huis. Al is dat huis zoals de meeste thuiswerkplekken niet gebouwd als kantoor. En dus vang je af en toe toch iets op uit de online vergadering van de ander als je even je eigen werkkamer uitkomt. Ik spitste mijn oren toen ik ineens de term 'de tien geboden' hoorde vallen en wel in de bedrijfscontext van het werk van mijn man. Mijn nieuwsgierigheid was gewekt, en ik vroeg hem later: wat was dat toch met die tien geboden? Het bleken de "10 geboden in tijden van corona" te zijn. Tien 'geboden', die een centrale rol gaan spelen - zo bleek - als mensen straks weer naar kantoor komen. Wat mag straks wel en wat niet: anderhalve meter afstand natuurlijk, alleen op de gemarkeerde plekken zitten, aan de ene kant erin, de andere kant eruit. "Er mag maar één persoon de lift in!", zo luidt het derde 'gebod'. Het zijn praktische regels over wat wel te doen en wat vooral ook niet.

Het is een interpretatie van het genre, die wel vaker voorkomt, als mensen instructies in een overzichtelijk en – ook in onze seculiere samenleving - ergens nog wel vaag herkenbaar genre willen vatten. Wat mag wel en wat niet: de 'Tien Géboden van....', in de gebiedende wijs. Zeker, ook bij de 'echte' tien woorden, zoals ze in het boek Exodus en andere plaatsen in de Thora opgetekend staan, gaat het erom, richting te geven aan het samenleven van mensen, zodat elk mens een leven kan leiden dat ten diepste leven is, in vrijheid bijvoorbeeld. In een bedrijf kunnen dergelijke tien regels blijkbaar functioneren ten dienste van het goede leven van een ander: dat mensen gezond blijven, ook als het kantoor straks weer volloopt, dat het leven van kwetsbaren – wat verder reikt dan de kring van directe kantoorgenoten – beschermd is. In die zin lijken ze zeker wel op de oerversie, die van de Eeuwige voor het volk Israël, gegeven op de Sinai.

En toch ook weer niet: want wat of wie is de gever van deze 'bedrijfs-10 geboden'? We weten van de tien woorden uit de Thora, dat ze in een driehoek functioneren: tussen de ene en de andere mens en steeds, als punt van de driehoek, met de Eeuwige. De Eeuwige geeft ze aan mensen, en niet voor niets. Er wordt steeds verteld hoe het zo kwam, wat mensen achter hebben gelaten – het diensthuis in Egypte – en wat vóór hen ligt: het land, dat de Eeuwige mensen beloofd heeft, en wat zij nodig hebben om daar, in dat land, als vrije mensen te komen en te blijven. Het zijn richtlijnen den dienste van het goede leven van God en mensen, en mensen onderling. Het is de Eeuwige die het leven schenkt en de tien woorden tén leven.

In het verhaal dat we zonet hoorden, is het betekenisvol dat de Eeuwige zich, voordat hij Mozes het eerste van de tien woorden geeft, aan hem en het volk voorstelt. Hij zegt eerst, Wie hij is, en hij zet daarmee als het ware de toon voor wat volgt. In het licht van hoe de Ene zichzelf beschrijft, zullen de geboden voor mensen moeten worden gelezen, begrepen en

geleefd. “De Ene... ontfermend en genadig, lankmoedig (geduldig) en overvloedig in vriendschap en trouw.” Dat zijn de eigenschappen waarmee hij zich kennen laat en waarmee hij gekend wil zijn. En wat essentieel is: trouw en geduld, liefde, barmhartigheid, genade zijn eigenschappen, die het van de beweging, van de dynamiek moeten hebben. Het zijn ervaringswoorden. Ze laten zich eigenlijk niet afbeelden, niet vangen in een beeld. Ze verwoorden dat de Eeuwige een dynamische, een bevrijdende God is, die mensen in beweging brengt en niet een godheid die vast te leggen is, in gietwerk te vormen, in beton te gieten. Want de Eeuwige kan alleen mét mensen zijn, mensen nabij zijn, als die hem de ruimte geven, om te zijn, wie hij ten diepste aangeeft te willen zijn: zo vast als trouw, zo intens als liefde, zo begaan als genade en barmhartigheid. De aanwezigheid van de Eeuwige laat zich het beste verwoorden met de aanduiding: “Daar wás God.... toen ... op de ene of andere manier...” Zoals mensen, zeker in deze tijd, verrassend uit de hoek kunnen komen, creatief kunnen zijn met hun aandacht, overvloedig in vriendschap, meebewegend met wat deze ingewikkelde tijd van ons vraagt.

En zo laat zich een link leggen tussen de dynamiek van de Eeuwige en de dynamiek van mensen met elkaar. Want ergens schuilt onder dit Woord van de vrijheid van de Eeuwige ook een Woord voor de vrijheid van een ander mens, opdat wij ons ook van elkáár geen vaste beelden maken, die de vrijheid hinderen, de inspiratie indammen en het onvoorspelbare niet toelaten. Wij kunnen ons soms ook zomaar, en vaak ongemerkt, van elkaar - of van onszelf - een beeld maken: hem of haar - of onszelf - vastleggen op hoe wij vinden, dat hij of zij is, of zou moeten zijn of worden. Je kunt een kind vastleggen op en vangen in eigen hoge verwachtingen, van een vriend, een vriendin of een partner vinden, dat hij of zij zoveel beter voor de dag zou moeten komen, als... Etiketten worden geplakt op een bestuurder - of burgemeester: is zij een vrouw? Heb je een bepaalde afkomst en kom je wel of juist niet uit een goed nest? En dan is er die huidskleur of de vraag naar etnisch profileren.

Het woord van de Ene, dat waarschuwt voor goden van gietwerk: daaronder loert ook het gevaar van beeldvorming van mensen onder elkaar. Ja, we leven in een beeldcultuur en dat is haast maar goed ook, moet ik nu wel zeggen. Want vergaderen, waarbij je beeld hebt, is altijd nog beter dan zonder en beeldbellen kan een zoveel verschil maken als niets anders meer gaat, als het een laatste contact kan zijn: nog één ding zeggen tegen je geliefde, voordat je in slaap wordt gebracht op de IC. En dan waren er de frontberichten, die ons de gezichten van degenen nabij brachten, die ons door de eerste fase van deze crisis heen hebben gebracht, in de zorg vooral. Nee, hier gaat het om iets anders: om de figuurlijke strekking van dit woord.

“Het komt ‘m niet aanwaaien, he?”, hoorde ik ooit een leraar zeggen, en hij bedoelde dat bepaald niet positief. Zijn beeld van die leerling was gevormd, in steen gebeiteld, in beton gegoten: een ernstig geval van beeldvorming met misbruik bovendien van het beeld dat erin gebruikt wordt, de figuurlijke uitdrukking, dat ‘het’ een mens kan komen aanwaaien. “De

wind waait, waarheen hij wil”, zegt Jezus tegen de Farizeeër Nicodemus in een gesprek dat plaatsvindt op een betekenisvol moment. Het is Pesach en het is nacht. Het is het feest van de bevrijding uit het angstland Egypte, maar het is ook de tijd van de nacht, de donkere uren, waarin het kan spoken, waarin twijfel de kop op kan steken, vragen over de zin van het bestaan opkomen.

Op de nogal rationele insteek waarop Nicodemus het gesprek begint -“Rabbi, we weten dat u als leermeester van Godswege bent gekomen”- antwoordt Jezus hem op een vraag, die Nicodemus niet stelt, tenminste niet openlijk. “Amen, amen, zeg ik jou: als iemand niet van bovenaf geboren wordt, is hij niet bij machte het koningschap van God te zien!” Geboren worden: het gesprek begint meteen met een misverstand, want Nicodemus hoort hier een verwijzing naar een daadwerkelijke geboorte, een terugkeer naar de moederschoot, en dan opnieuw beginnen. Het is onmogelijk en aanlokkelijk tegelijk. Opnieuw beginnen, als je je leven lang zaken, die verkeerd gingen, met je meesjouwt? Keuzes zijn gemaakt, wel of juist geen carrière. Mensen zijn je op een bepaalde manier gaan zien: daar kom je niet meer vanaf. Er zijn verwachtingen, niet in de laatste plaats die van jezelf.

Maar nee, om dit goed te verstaan, moet Nicodemus goed luisteren. En wij hoorden het ook goed vertaald, gelukkig - het woord *anoothen*: “Jij moet *van bovenaf* geboren worden!” Het gaat er niet om je hele geschiedenis uit te wissen, alles overnieuw te doen, maar er moet iets veranderen in je richting, je oriëntatie, Nicodemus, in wat je drijft in je leven. Leef niet langer al naar gelang wat je vasthoudt en vastzet, maar geef het de ruimte: van bovenaf, van wat je over-komt, wat over je komt.

Ervaar, dat de Allerhoogste, God, je oriëntatiepunt is, dat je als het ware ‘bij God vandaan’ mag leven. Leer te leven op de kracht van de Geest, de wind – *pneuma* - ook weer zo’n woord met een dubbele betekenis. Blijf creatieve oplossingen bedenken. Bied de angst en het ‘ja-maren’ het hoofd! Ook nu, dezer weken, is het zaak om niet ‘van beneden af aan’ te leven, om al dat stromen van de Geest van hierboven achter de deur te schuiven, en de kunst, de cultuur, de godsdienst, de kerk, weer naar haar plaats te verwijzen als economisch van weinig belang: laat maar zitten...

“De wind waait waarheen hij wil; je hoort zijn stem, maar je weet niet, vanwaar hij komt en waarheen hij gaat.” Dat nieuwe begin, dat leven met de blik naar omhoog, betekent bevrijding, vrijheid, ruimte - zo wil Jezus maar zeggen. En die kan je zomaar aan komen waaien, als stilstand het leven verlamt.

Schrijfster Marjolijn van Heemstra schreef, na zes weken lockdown een artikel in *Trouw* (Letter en Geest, 3 mei 2020) over haar moeite om grip te krijgen op dit andere leven, dat zij ervaart als: “een windstille toestand, chaos en rust ineen.” Ik lees u tenslotte het gedicht, waarmee zij haar artikel besluit:

“Bamboetijd...

Ik weet niet, hoe te buigen in de wind. Ik loop er stijf tegenin. Nu elke dag nog voor zonsopgang uiteen waait, geen seconde op zijn plek laat, roep ik het riet aan, lied van lang en lenig gras, hoe blijf ik waar ik ben in deze tornado –
En dit is wat er in mijn oren fluit:

De bamboetijd is aangebroken, ze vraagt om soepele wervels, de kracht van gewas, dat in één zwaai tot de grond zwiept en naar de wolken strekt, vliegenvlug beide kust, voortdurend in beweging, op steeds dezelfde plek.

Ik gooi mijn stramme rug de storm in, laat haar langs mijn botten blazen, aar is de aarde, daar de lucht, ik buig me, strek en buig weer terug.”

Moge het zo zijn.